13. 1. 2021

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Víte, jak správně „neužívat“ autorské dílo?

S autorskými díly se setkáváme dnes a denně, sledujeme filmy na DVD, čteme knihy, kupujeme a posloucháme hudbu. Většinou tak přitom činíme s úmyslem užívat tato díla pro svou vlastní osobní potřebu. V tomto článku bych se rád zabýval tím, co jsme vlastně koupili, když z obchodu odcházíme s knihou v tašce, a zamyslel se nad celou koncepcí tzv. volného užití v českém autorském zákoně.

Autorský zákon a právo dílo užít

Asi není překvapující, že užití autorského díla upravuje tzv. autorský zákon, tedy zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, který, jak jeho označení napovídá, již není žádným mladíkem. Co je to užití autorského díla stanoví ustanovení § 12 odst. 4 zákona. Právem dílo užít je tedy zejména právo na rozmnožování díla, na rozšiřování originálu nebo jeho rozmnoženiny, na pronájem, půjčování, vystavování a sdělování, čímž se rozumí zejména právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a na přenos provozování, na vysílání a na přenos nebo provozování rozhlasového nebo televizního vysílání díla. Jak z návětí vyplývá, seznam není konečný a lze si proto představit i jiné způsoby užití.

Volné užití, tedy neužití

Naopak co užitím ve smyslu autorského zákona není, je tzv. volné užití (jakkoliv lze této větě po jazykové a snad i logické stránce mnohé vytknout, přesně tak to zákon říká). Ustanovení § 30 odst. 1 je nutno chápat tak, že na činnost, která by v jakémkoliv jiném případě splňovala kvality užití díla ve smyslu § 12, se v určitých případech neuplatní podmínky pro užití, je-li tak činěno pro osobní potřebu. Toto pravidlo se vztahuje pouze na fyzickou osobu a je třeba, aby tímto „neužitím“ neusilovala o přímý nebo nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch, tedy tak činila pro svou potřebu v nejužším smyslu, v jakém lze toto sousloví chápat.

Co tedy do tzv. volného užití spadá? Podle zákona jde o zhotovování záznamu, rozmnoženiny nebo napodobeniny díla, a to jak z originálního provedení, tak z jiné rozmnoženiny. Na tomto místě je vhodné zmínit, že zákon nestanoví, že rozmnožena, z níž je pořizována další rozmnožena, musí být nutně pořízena v souladu se zákonem. Je proto plně po právu pořizovat pro osobní účely rozmnoženiny všech autorských děl, která jsou veřejně přístupná (samozřejmě s výhradou výjimek, které stanoví sám zákon, takovou výjimkou bude např. počítačový program). Použil jsem přitom záměrně slovo „veřejně“, jelikož byla-li by rozmnožena dostupná pouze přesně vymezenému okruhu osob, ta, která ji takto zpřístupnila, by tak bývala činila v rámci volného užití, šlo by o užití pro vlastní potřebu. Pokud by splnila i ostatní zákonné podmínky, toto zpřístupnění jiným osobám by bylo zcela legální (naproti tomu zveřejnění neomezenému okruhu osob bez patřičného oprávnění např. ve formě licence by se již do volného užití díla nevešlo).

Užívej, když to dokážeš

Ustanovení § 30 autorského zákona je nutné chápat jako možnost, nejde o právo. Koupím-li si proto např. kompaktní disk s audiovizuálním záznamem, řekněme třeba úplně obyčejný film, mohu si pořídit jeho kopii. Pokud je však disk výrobcem chráněn způsobem, který neumožňuje rozmnoženiny pořizovat, máme jednoduše řečeno smůlu, protože na pořízení kopie není právo, jinými slovy můžete dílo užívat (nebo „neužívat“ chcete-li) pouze v případě, že se vám to podaří.

Tato úprava však může působit poněkud zvláštně a nesystematicky. Základní zásadou práv k nehmotným statkům je důsledné rozlišovaní mezi skutečným předmětem práv (v tomto případě autorským dílem) a tzv. „hmotným nosičem díla“ (nebo také „hmotným substrátem“), na němž je dílo zachyceno – v tomto případě jím bude již zmíněný kompaktní disk. Předmětem autorskoprávní ochrany je samozřejmě dílo jako takové, tedy dílo literární a jiné umělecké nebo dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. Dílo je také důvodem, proč disk kupujeme, není jím nosič sám o sobě. Zákon však, hovoří-li o rozmnoženině díla, nepřímo naznačuje důležitost vazby díla na hmotný substrát. Z uvedeného vyplývá, že pokud si koupím disk s hudbou, mohu ji poslouchat pouze z tohoto disku, ale na nahrání např. do jiného zařízení již právo není.

S ohledem na již řečené je vhodné podotknout, že, kupujeme-li disk s hudbou nebo filmem právě kvůli těmto autorským dílům, nikoliv kvůli diskům, na nichž jsou nahrány, mělo by být lhostejné, zda budeme zvukovou stopu poslouchat z CD přehrávače či z mobilního telefonu – o disk tu přece nejde. Zabývat se tímto problémem je přitom aktuální, jelikož role fyzických nosičů den ode dne slábne a je stále běžnější uchovávat multimediální soubory na nejrůznějších elektronických zařízeních a využívat přenositelnosti a nejrůznějších možností sdílení, které moderní technologie umožňují (totéž lze samozřejmě říci o dílech literárních).

Kniha, kterou nesmíte číst

Nabízí se položit si otázku, zda ochrana práv autorů již není v tomto ohledu přílišná, zejména pokud vezmeme v úvahu, jakým způsobem dnes lidé běžně díla „užívají“. Spotřebitel, který kupuje – ať již knihu nebo již zmíněné disky, by měl také disponovat určitou úrovní ochrany, která se projeví ve sféře jeho práv a jež mu poskytne sám zákon, tedy nikoliv pouze možnostmi. Pokud jsme autorovi zaplatili, měli bychom mít skutečnou možnost dílo pro svou potřebu obvyklým způsobem užívat bez ohledu na to, jakým způsobem je dílo zachyceno, a za takovým účelem mít nejenom možnost, ale i právo dílo rozmnožovat (případně digitalizovat), zaznamenávat a jiným způsobem užívat ve formě, ve které tak činit chceme, zvláště proto, že tím, za co platíme, je obsah, nikoliv forma. I zájmy toho, kdo dílo užívá, je nutné uspokojivým způsobem bránit. Bylo by totiž velmi nešťastné si jednoho dne koupit knihu a dozvědět se, že si ji nesmíte přečíst.

Mgr. Libor Nerad,
advokát

Moreno Vlk & Asociados
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘE / ABOGADOS / ATTORNEYS AT LAW
PRAHA - MADRID - BRATISLAVA

MORENO VLK & ASOCIADOS

advokátní kancelář

Sokolovská 32/22
186 00 Praha 8

Tel.: +420 224 818 736
Fax: +420 224 818 736
e-mail: praha@moreno-vlk.eu

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Ban, omezení zpeněžení či zablokování účtu? Jaká máte práva vůči platformě? Ochrana streamerů a dalších tvůrců ve světle DSA
- Povaha sjezdů
- Zaplatit za logo nestačí. Jaká práva skutečně získáváte?
- Výslech advokáta účastníka řízení coby důkazní prostředek
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ke změně klíče pro stanovení příspěvků na správu domu a pozemku, k samotnému stanovení příspěvků a k rozúčtování nákladů na služby
- Byznys a paragrafy, díl 41.: Záruka za jakost v kupní smlouvě
- Dvacet let vlastní cestou. Arthur Braun o svobodě, číslech a lidském elementu advokacie
- Komu náleží vlastnické právo k náhradní veřejné komunikaci postavené investorem?
- AML rizika u luxusních nákupů
- Recentní judikatura Nejvyššího soudu k důvodům neplatnosti usnesení valné hromady
- Tlačítko pro odstoupení od smlouvy jako nový standard spotřebitelského online rozhraní